

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

PROPOSAL

پروپوزال

مركز آموزش
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

مركز آموزش
روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

کارگاه آنلاین
روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

ISI
Scopus

مركز آموزش
آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترکیه های جستجو

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترکیه های جستجو

فرا تحلیل نقش متغیرهای فردی آموزش در پیشرفت تحصیلی

نشمین رحیمی^{**}، فروغ جاودان^۱^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه شهید رجایی تهران

چکیده

هدف پژوهش حاضر، شناسایی نقش متغیرهای فردی آموزش در پیشرفت تحصیلی بود. جامعه آماری شامل پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های شهر تهران و مقالات چاپ شده در مجلات علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی در زمینه پیشرفت تحصیلی بود. نتایج نشان داد که اثرات متغیرهای فردی آموزش بر پیشرفت تحصیلی معنادار بوده و اندازه اثر عوامل فردی آموزش بر پیشرفت تحصیلی معنادار است. ترکیب مطالعات مربوط به اثر عوامل فردی بر پیشرفت تحصیلی برابر ۰/۱۹۴ بود. با توجه به نتایج، ۱۹٪ از پیشرفت تحصیلی مربوط به عوامل فردی آموزش است.

کلیدواژه‌ها: فراتحلیل؛ متغیرهای فردی آموزش؛ پیشرفت تحصیلی

مقدمه

پیشرفت تحصیلی از مهمترین عواملی است که فرصت‌ها و بارآوری زندگی فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان از مسائل مهمی است که ذهن دست‌اندرکاران امر تعلیم و تربیت را در کشورهای مختلف به خود مشغول داشته و از آنجاکه هر گونه ارتقایی در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و علمی به پیشرفت آموزشی هر کشور وابسته می‌باشد بنابراین لازم و ضروری است که بیش از هر چیز به مساله پیشرفت تحصیلی پرداخته شود. برای جلوگیری از اتلاف وقت و هزینه می‌توان با استفاده از روش فراتحلیل از نتایج پژوهش‌های قبلی بهره برد تا هم به نتیجه‌های منسجم و هماهنگ دست یافت و هم نیاز به تحقیق دوباره را تا حدودی برطرف نمود. کسب نتیجه از چنین پژوهشهایی برای آموزش و پرورش کشور بسیار ضروری و مهم می‌باشد. زیرا به این ترتیب می‌توان با استفاده از یافته‌های تحقیق برخی از نقاط ضعف موجود در آموزش را شناسایی کرده و با سعی در رفع آن‌ها از اتلاف سرمایه‌های اقتصادی و انسانی جامعه جلوگیری نمود.

بر اساس مدل ارائه شده توسط کلاگ عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی به سه دسته: عوامل فردی (درون فردی)، عوامل محیطی (بین فردی) و عوامل انگیزشی تقسیم می‌شوند (کلاگ، به نقل از رنجلر، ۱۹۹۴). فراتحلیل اصطلاحی است که گلاس (۱۹۷۶) برای توصیف روش کمی ارائه داد. از این روش میتوان برای یکپارچه سازی و توصیف تعدادی پژوهش بهره گرفت. در حوزه روانشناسی کمتر می‌توان پژوهشی یافت که چگونگی اثر عوامل فردی آموزش بر پیشرفت تحصیلی مورد بررسی قرار داده باشد. این موضوع نه تنها به سبب پیچیدگی رفتار آدمی و تبیین آن در چارچوب یک پژوهش است، بلکه به موضوعاتی مانند توانایی کنترل محیط پژوهش، گروه نمونه و روشهای متفاوت بررسی در هر مطالعه نیز مربوط است. این موضوع بدین معناست که برای دستیابی به پاسخی معین و کافی به هر مسئله پژوهشی باید چندین پژوهش انجام گیرد (کریستینسن، ۱۳۹۳). از نظر پژوهشگران پیشرفت تحصیلی به مقدار یادگیری‌های آموزشگاهی فرد به صورتی که توسط آزمون‌های مختلف درسی مثل حساب، دیکته و... سنجیده می‌شود، گفته می‌شود (سیف، ۱۳۸۲) و عوامل فردی (هویتی) آموزش نیز شامل راهبردهای شناختی، نقشه مفهومی، سبک شناختی، سبک یادگیری و سبک تفکر می‌شود. متغیرهای هویتی یا فردی شده‌ی آموزش متغیرهایی هستند که قبلاً فرد آموزش دیده و یا خودش به کار می‌گرفته است و جزء خصایص فرد هستند که همراه خود به محیط یادگیری می‌آورد. استرنبرگ سبک تفکر را به عنوان طریقی که فرد می‌اندیشد تعریف کرده و در این باره گفته است، سبک تفکر یک توانایی نیست بلکه به چگونگی استفاده ما از توانایی‌هایمان اشاره می‌کند. افراد ممکن است عملاً در توانایی‌ها مشابه اما در سبکهای تفکر متفاوت باشند (سیف، ۱۳۸۲). از دیدگاه دیوید کلب، سبک‌های یادگیری به روش‌هایی اشاره دارند که در آنها افراد، مفاهیم، قوانین و اصول را به گونه‌ای سازمان‌دهی میکنند که آنان را در برخورد با موقعیتهای جدید هدایت می‌کند. نقشه مفهومی نیز عبارت است از یک نمایش بصری از دانش یک فرد (فراگیر) در زمینه یک موضوع یا یک مفهوم که می‌تواند به صورت یک کلمه یا واژه بیان شود (سیف، ۱۳۷۶). با توجه به اینکه ما شناخت را کسب آگاهی یا یادگیری امور مختلف تعریف می‌کنیم، هر تدبیری که یادگیرنده برای این منظور به کار می‌گیرد راهبرد یا استراتژی شناختی نام دارد (سیف، ۱۳۷۹) و راهبردهای فراشناختی تدبیرهایی هستند برای نظارت بر راهبردهای شناختی و هدایت آنها. راهبردهای شناختی عمده را می‌توان در سه دسته قرار داد: ۱- راهبردهای برنامه‌ریزی ۲- راهبردهای کنترل و نظارت ۳- راهبردهای نظم دهی (سیف، ۱۳۷۹). با توجه به الگوی اوین (۱۹۶۷) که رفتار را تابعی از تعامل عوامل شخصیتی (فردی) و محیطی می‌داند، نمرات یا پیشرفت تحصیلی از دو دسته عوامل تعیین کننده ی فردی و محیطی حاصل می‌شود.

تحقیق مسعود گنجی، عادل زاهد بابلان و مهدی معینی کیا (۱۳۹۰) با عنوان فراتحلیل پژوهش‌های انجام یافته در خصوص نقش الگوهای تدریس بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان حاکی از آن است که ضرایب اثر در الگوی همیاری و و تفکر دارای شدت متوسط و در الگوی کاوشگری علمی دارای شدت بزرگ می‌باشد. رالیر (۱۹۸۶) میانگین اندازه اثر الگوی پیش سازمان دهنده بر تفکر در سطح بالا را ۰/۴۲ بدست آورده است. در تحقیق هرش واکسمن و منگ فن لین (۲۰۰۵) با عنوان تأثیر روش‌های مؤثر مطالعه در پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان، بین مهارت‌های مطالعه و پیشرفت تحصیلی در دختران و پسران مقطع دبیرستان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. در تحقیق دایان از دانشگاه فلوریدای آمریکا (۲۰۰۵) با عنوان فراتحلیل رابطه بین راهبرد یادگیری خودکنترلی و یادگیری و موفقیت دانش‌آموزان، بین راهبرد یادگیری خود تنظیمی و یادگیری و موفقیت تحصیلی رابطه مثبت و معنی دار به دست آمده و نشان می‌دهد که این راهبرد بر یادگیری تأثیر مثبت و معنی دار داشته و پیشنهاد شده که مورد توجه آموزش و پرورش قرار گیرد.

* e-mail: nashminrahimi@yahoo.com

بنابراین، در پژوهش حاضر به فراتحلیل (Meta-analysis) پایان نامه های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری در زمینه نقش متغیرهای فردی آموزش در پیشرفت تحصیلی و تعیین ناهمگنی مطالعات و میزان آن بین مطالعات و نیز تعیین میانگین اندازه اثر برای متغیرهای به کار رفته در پژوهش های مربوط به تأثیر متغیرهای آموزشی بر پیشرفت تحصیلی پرداخته شد. به طور خلاصه، سؤالی که در این پژوهش مطرح شد این است که آیا اندازه اثر عوامل فردی آموزش بر پیشرفت تحصیلی معنادار است؟

روش

شرکت کنندگان

روش تحقیق پژوهش حاضر از نوع فراتحلیل می باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل پایان نامه های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری در ۱۵ سال اخیر درباره ی پیشرفت تحصیلی می باشد. همچنین، پژوهش هایی که در مجلات علمی - پژوهشی و علمی - ترویجی معتبر چاپ شده و موضوع آنها مربوط به پیشرفت تحصیلی می باشد، نیز به عنوان جامعه ی این پژوهش در نظر گرفته شده است. بنابراین حجم جامعه در این پژوهش، ۷۱ پایان نامه و ۱۲ مقاله در زمینه پیشرفت تحصیلی می باشد. در این تحقیق روش نمونه گیری از نوع قضاوتی است. از میان پژوهش های موجود در جامعه تعداد ۲۰ پایان نامه (۸۳/۳۳ درصد) و ۴ مقاله (۱۶/۶۶ درصد) برای انجام کار فراتحلیل مناسب تشخیص داده شد.

ابزار

ابزار ارزشیابی پایان نامه ها: که در این زمینه فرم ارزشیابی پایان نامه به منظور ارزشیابی پایان نامه ها مورد استفاده قرار گرفت. روایی مورد مطالعه در پژوهش حاضر از نوع روایی محتوایی می باشد. برای بررسی اعتبار پرسشنامه، این پرسش نامه روی تعداد ۳۰ نفر از اعضای جامعه (پایان نامه ها و مقالات) که به تصادف انتخاب شده بودند اجرا شد. سپس با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ، ضریب اعتبار ۰/۸۴۶ به دست آمد.

ابزار ارزشیابی فراتحلیل: که در این پژوهش با توجه به گستردگی اطلاعات کلیه مقالات و پایان نامه های انتخاب شده مورد عکسبرداری قرار گرفت. بنابراین واحد مطالعه، تمام رساله یا پایان نامه ها و مقاله ها می باشد. در نتیجه ابزار خاصی استفاده نگردید.

شیوه ی اجرا

مراحل اجرای پژوهش عبارت بود از صورتبندی مسئله پژوهش، تعیین شاخص های انتخاب پژوهش ها، جستجو و انتخاب مطالعات برای فراتحلیل، ارزیابی و خلاصه سازی مطالعات، محاسبه و تغییر اندازه های اثر، صورتبندی سؤال ها و فرضیه های پژوهش، ترکیب مطالعات و انتخاب نوع تحلیل بود. روش های تجزیه و تحلیل داده ها: الف) روش های آمار توصیفی مورد استفاده برای متغیرهای این پژوهش عبارت بودند از: فراوانی، درصد فراوانی نسبی، درصد تراکمی و نمودار. ب) روش های تجزیه و تحلیل استنباطی داده ها عبارت بود از: تعیین اندازه اثر مطالعات، بررسی سوگیری انتشار، ترکیب اندازه های اثر، تحلیل همگنی مطالعات و تعیین متغیرهای تعدیل کننده.

نتایج

آیا اندازه اثر عوامل فردی بر پیشرفت تحصیلی معنادار است؟

نتایج این تحقیق نشان داد که اندازه اثر عوامل فردی بر پیشرفت تحصیلی معنادار است، ترکیب مطالعات مربوط به اثر مطالعات عوامل فردی بر پیشرفت تحصیلی برابر ۰/۱۹۴ است. به این معنی که ۱۹ درصد از پیشرفت تحصیلی به عوامل فردی مربوط است. در بررسی همگنی کل مطالعات با احتمال کمتر از ۰/۰۱ فرض صفر مبتنی بر همگنی مطالعات تأیید می شود و نتیجه می گیریم که گروه مطالعات تحت بررسی همگن می باشد. یعنی در پژوهش های یاد شده مطالعه یا مطالعه هایی که دارای حجم اثر بسیار کم یا بسیار زیاد باشد وجود ندارد و قابل اعتماد است.

بحث

هدف پژوهش شناسایی نقش متغیرهای فردی آموزش بر پیشرفت تحصیلی بود یافته های به دست آمده از این پژوهش نشان می دهد اندازه اثر متغیرهای فردی آموزش بر پیشرفت تحصیلی معنادار است. تعداد ناکامل بی خطر صفر نشد و این نشان داد که در پژوهش سوگیری وجود دارد بنابراین مطالعه یا مطالعه هایی وجود دارد که در این پژوهش وارد نشده است.

اندازه اثر عوامل فردی بر پیشرفت تحصیلی معنادار به دست آمد. مطالعات بسیاری وجود دارند که نقش رفتارهای ورودی و متغیرهای شخصی را در پیشرفت تحصیلی مورد بررسی قرار داده اند. نظریه های بلوم، بندورا، راتر و پینتریج در همین راستا نشان می دهند امروزه تأثیرات همزمان فرآیندهای مختلف بر پیشرفت تحصیلی باید مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد (پینتریج ۱۹۸۶)، به نقل از البرزی و سامانی، (۱۳۸۷).

استنباط ما از عوامل فردی و محیطی و انگیزشی به شرح زیر می باشد. عوامل فردی (هویتی): راهبردشناختی، نقشه مفهومی، سبک شناختی، راهبرد خودتنظیمی، سبک یادگیری، سبک تفکر. عوامل محیطی (موقعیتی) (غیرهویتی): ارزشیابی تکوینی، یادگیری مشارکتی، روش های تدریس، ابزار سنجش، رسانه های آموزشی، نظام ارزشیابی، استراتژی های مطالعه، فناوری اطلاعات، برنامه درسی پنهان، راهبرد یادگیری

متغیرهای هویتی یا فردی شده ی آموزش که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته اند متغیرهایی هستند که قبلاً فرد آموزش دیده و یا خودش بکار می گرفته است و جزء خصایص فرد هستند که همراه خود به محیط یادگیری می آورد. طبق نتایج بدست آمده این متغیرها در پیشرفت تحصیلی تأثیر دارند. نتایج این تحقیق همسو با نظریه کلارگ است که عوامل فردی بر پیشرفت تحصیلی نقش دارد. همچنین همسو با نتایج پژوهش اوین (۱۹۷۶) است که عوامل فردی بر پیشرفت تحصیلی تأثیر دارند و همسو با نتایج تحقیق هرش واکسمن (۲۰۰۵) است که سبکهای یادگیری و مطالعه بر پیشرفت تحصیلی تأثیر دارند.

منابع

- بلوم، بنجامین (۴). ویژگی‌های یادگیری و یادگیری آموزشگاهی. ترجمه علی اکبر سیف (۱۳۷۴). تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- بیانگرد، اسماعیل (۱۳۸۴). روانشناسی تربیتی. تهران: نشر ویرایش.
- پاشا شریفی، حسن (۱۳۸۰). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات سخن.
- پاشاخانلو، سیمین (۱۳۸۸). ارزشیابی پایان نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌های موجود در دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم تهران در دوره زمانی ۸۷-۸۳. پایان نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم.
- دلاور، علی (۱۳۷۱). روش‌های تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- دلاور، علی (۱۳۸۳). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: انتشارات رشد.
- زاهدی، شمس‌السادات و محمدی، ابوالفضل (۱۳۷۴). فرا تحلیل راهی به سوی شناسایی، ارزشیابی، ترکیب و تلخیص پژوهش‌های گذشته. فصلنامه‌ی مطالعات مدیریت، (۲)؟.
- السون، متیو. اچ. و هرگنهان، بی. آر. (۶). مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری. ترجمه‌ی علی اکبر سیف (۱۳۸۹). تهران: نشر دوران.
- سیف، علی اکبر (۱۳۸۲). روانشناسی پرورشی. تهران: انتشارات نگاه.
- کریستینسن، لاری. بی. (۶). روش‌شناسی آزمایشی. ترجمه‌ی علی دلاور (۱۳۹۳).؟؟.
- هومن، حیدر علی (۱۳۸۷). راهنمای عملی فرا تحلیل در پژوهش علمی. تهران: انتشارات سمت.
- Clark, R. E. & Bong, M. (1999). Comparison between self-concept and self efficacy in academic motivation research. *Educational Psychologist*, 3(34), 139-153.
- Pintrich, P. R. & De Grout, E.V. (2010). Motivational and Self-Regulated Learning Components of Classroom Academic Performance. *Journal of Educational Psychology*, 82, 1, 33-40.
- Pintrich, P. R. (2000). Multiple goals multiple pathway: The role of goal orientation in learning and achievement. *Journal of educational psychology*, 544-555.
- Zimmerman, B. J. (2001). Theories of self-regulated learning and academic. Chunk (Eds.), *Self-regulated learning and academic achievement: Theoretical perspectives* (pp. 1-38). ??.

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

PROPOSAL
پروپوزال

پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

دکتره تهرانی

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

دکتره تهرانی

کارگاه آنلاین
روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

ISI
Scopus

آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

دکتره تهرانی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو